

АСАБЛІВАСЦІ СІНОНІМАЎ У ТВОРЧАСЦІ І.П. ШАМЯКІНА

Т.І. Несцярчук (УА МДПУ імя І.П. Шамякіна)

Навуковы кіраўнік – В.Я. Барысенка, канд. філал. навук, дацэнт

Весці размову з чытачом на адной мове – адна з асаблівасцей творчай дзейнасці І. П. Шамякіна. У яго творах сустракаюцца і такія лексічныя адзінкі, якія сваёй формай або значэннем разыходзяцца з сучаснымі літаратурнымі адпаведнікамі: *Дантыстка* здзівілася. *Іх высачылі, па райцэнтры паляцела чутка, што аграном круціць раман з зубніхай* [1, с. 115]. Дыялектызм *зубніха* характарызуе людзей, якія не ведаюць значэння слова *дантыст*. Або ўсім вядомыя *грошы* пісьменнік называе *зьялёнымі*, замест *машын – легкавушкі*. *О, каб я ведаў столькі моў, то гроб бы грошы лапатай. І не якія-небудзь, а толькі б зьялёныя* [1, с. 127]; *І ў метал – у машыны замежныя. На пляцоўцы каля вакзала стаялі легкавушкі* [1, с. 127].

Паводле сферы выкарыстання асаблівую цікавасць надаюць тэкстам дзеясловы. Сярод іх найбольшая колькасць – размоўныя: *Рэдкія лісці зрываўся з галін асілкаў і ляцелі ўніз павольна, асцярожна, як разведчыкі, лажыліся на зямлю роўна і прыгожа, пакрываючы жоўта-зялёныя жалуды, якія, наадварот, падалі з вышыні імкліва, як кулі, і гучна чмякаліся на мяккую зямлю* [2, с. 266]. Яны валодаюць асабліва вострай экспрэсіяй, якая перадае моўную характарыстыку герояў.

Кантрастуючы з кніжнай лексікай такія формы дзеясловаў ствараюць іронію, гумар. Як мастацкі прыём падачы дзеясловаў-сінонімаў І.П. Шамякін ужывае прыём ампліфікацыі (нагнятання). Напрыклад: *Дык чаго ж ты плачаш? А з яе вачэй каціліся слёзы. Ці мала ты выліла слёз, каб плакаць над кнігай?* [4, с. 135]; *Яна падышла да дошкі. Вучні падскочылі. Кінулася да Лізы* [3, с. 261] і інш.

Сярод ужытых сінонімаў вялікая колькасць сінонімаў-перыфраз, якія надаюць маўленню ўзнёсласць, а таксама характарызуюць вобраз мыслення як аповядальніка, так і персанажаў: *Толькі на балоце за рэчкай убачыў адзінокага бусла. Парадаваўся – жывы вястун чалавечай радасці, але і засмуціўся – так мала іх засталося – буслоў* [1, с. 157]; *Зводзіў маладых, спрыяў усяляк, як толькі заўважаў узаемныя сімпатыі. Сватаў* [1, с. 111]. Выкарыстоўвае пісьменнік і кантрастывы, з дапамогай якіх характарызуе той самы персанаж: станоўча і адмоўна: *Заўсёды адзін з аднаго смяюцца. Тады ўсе рагаталі* [1, с. 123].

Такім чынам, аналізаваны матэрыял дае падставу сцвярджаць, што сінонімы ў творах І.П. Шамякіна з'яўляюцца лакальнымі сродкамі стварэння вобразаў герояў, іх моўнай характарыстыкі.

Літаратура

1. Шамякін, І.П. Пошукі прытулку : аповесці : для ст. шк. узросту / І.П. Шамякін ; маст. У.М. Аніска. – Мінск : Юнацтва, 2001. – 301 с.
2. Шамякін, І.П. Аповяданні: Дзяржаўнае вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР / І.П. Шамякін. – Мінск, 1952. – 161 с.
3. Вось якія мь: Вершы, байкі, казкі, аповяданні бел. пісьменнікаў пра дзяцей : для мал. шк. узросту / уклад. І.М. Страмоў ; маст. І.М. Лобак. – Мінск : Маст. літ., 2002. – 272 с.
4. Шамякін, І.П. Бацькі і дзеці. Выбранае / І.П. Шамякін. – Мінск, 1971. – 480 с.